

Магістр 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ РИЗИК-МЕНЕДЖЕРА НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Визначено необхідність формування вимог та відповідних компетентностей фахівця з управління ризиками на підприємстві. Виділено основні вимоги до професійних якостей ризик-менеджера відповідно до потреб ринку. Сформульовано основні компетентності ризик-менеджера відповідно до вимог різних рівнів кваліфікації у вигляді моделі професійних компетентностей ризик-менеджера.

Аннотация. Определена необходимость формирования требований и соответствующих компетентностей специалиста по управлению рисками на предприятии. Выделены основные требования к профессиональным качествам риск-менеджера в соответствии с потребностями рынка. Сформулированы основные компетентности риск-менеджера в соответствии с требованиями различных видов квалификации в виде модели профессиональных компетентностей риск-менеджера.

Annotation. The article identified the need to create requirements and relevant competencies of risk management at the enterprise. The main requirements for the professional qualities of risk manager were identified in accordance with market demands. The basic competencies of risk manager were formulated in accordance with the requirements of different types of qualifications as a model of professional competencies of risk manager.

Ключові слова: ризик-менеджер, компетентності, управління ризиками.

На сьогодні на українських підприємствах склалася така ситуація: поняття ризик-менеджменту повною мірою сприймають не більше ніж 15 % власників великого та середнього бізнесу [1, с. 157–163; 2, с. 87–89]. В основному керівники підприємств вважають, що проблеми, пов'язані з ризиком, впливають на їхню діяльність лише в момент кризи всієї економіки та пов'язані із зовнішніми чинниками, вони не сприймають недосконалість внутрішньої організації в цілому. В результаті нестабільного розвитку економіки все більше керівників звертають увагу на необхідність повноцінної організації ризик-менеджменту на підприємстві.

У рамках здійснення господарської діяльності на українських підприємствах відбувається процес управління ризиками, яким в основному займаються інженери з техніки безпеки, охоронці (операційні ризики), системні адміністратори (інформаційні ризики), фінансисти (фінансові ризики). Недоліком їхньої діяльності є відсутність системного підходу та чітко визначених обов'язків.

У результаті цього підприємство вимушене звертатись до зовнішніх спеціалістів, в основному до представників консалтингових компаній. Такими фахівцями є ризик-менеджери – спеціалісти, які діагностують діяльність підприємства з метою пошуку ризиків, оцінювання ступеня їхньої небезпеки та визначення очікуваного розміру збитків. При цьому фахівець формулює рекомендації, які допоможуть знизити негативні наслідки або попередити виникнення ризикової ситуації.

Тому актуальним є визначення основних кваліфікаційних компетентностей фахівців з управління ризиками відповідно до основної спрямованості їхньої діяльності.

Питання формування професійних компетентностей менеджера у сфері управління ризиками розглядаються у працях таких науковців: Головач Т. В. [1], Грушевицької А. Б. [1], Прияльчука О. О. [2], Старостіної А. О. [3], Швид В. В. [1] та ін.

Метою даної статті є формування компетентностей ризик-менеджера, що будуть відповідати різним рівням кваліфікації фахівця з управління ризиком на підприємстві.

Ризик на підприємстві – це найчастіше небезпека зниження прибутку, що може вплинути на ефективність діяльності підприємства, а у найгіршому випадку – повне припинення діяльності. Завдання спеціаліста з управління ризиками – за допомогою різних методів провести аналіз можливих ризиків та оцінити їх ступінь, визначити розмір коштів, які необхідно зарезервувати на покриття непередбачених витрат, виявити ризики під час фінансування проекту, провести процедуру страхування, здійснити пошук варіантів уникнення ризику та врахувати психологічні особливості реакції на ризик.

У роботі виділено основні вимоги, що висуваються до ризик-менеджерів, враховуючи пропозиції, представлені на ринку вакансій і стандарти організації процесу управління ризиками на підприємстві [3, с. 38; 4]:

- знання в галузі ризик-менеджменту;
- знання таких галузей, як: макро- і мікроекономіка, банківська справа, державні фінанси, основи функціонування ринку цінних паперів;
- знання особливостей обліку за міжнародними стандартами;
- знання законодавчої та нормативної бази України й основ міжнародного законодавства;

укладання договорів відповідно до вимог законодавства України та міжнародних стандартів;
 володіння англійською мовою (конкурентна перевага – знання двох і більше іноземних мов);
 навички програмування;
 володіння інструментами пошуку та збору необхідної інформації всередині і поза підприємством – для визначення заходів, що впливають на управління ризиками;
 навички розробки програми ризик-менеджменту на підприємстві та оцінювання її ефективності;
 відмінні аналітичні здібності;
 аналіз контрактів та документів з погляду ризик-менеджменту;
 знання та навички реалізації методик формування програми запобігання збиткам;
 стійка нервова система (в роботі ризик-менеджера бувають випадки, коли його рекомендації ігнорують як керівництво, так і співробітники);
 проведення тренування та навчання працівників підприємства з питань управління ризиками.
 Додатковою перевагою для спеціаліста з управління ризиком, окрім економічної освіти, вважається освіта за такими напрямками, як математичне моделювання, програмування, статистика, технічні спеціальності.

Крім цього необхідно враховувати, що ризик-менеджер є частиною стратегічного управління підприємством, його ефективна діяльність повинна забезпечити постійний та динамічний розвиток господарської діяльності. Тому для спеціаліста з управління ризиком необхідним є знання бізнес-процесів підприємства, що мали місце як у минулому, так і сьогодні.

На основі виділених вимог [3, с. 38; 5, с. 1–14] до фахівця з управління ризиками та вивченої моделі професійного зростання ризик-менеджера [6] в роботі було виділено такі кваліфікаційні рівні: молодший спеціаліст з управління ризиками, ризик-менеджер середнього рівня, старший ризик-менеджер та виконавчий керівник з управління ризиками. Таким чином, відповідно до кваліфікації ризик-менеджера та обсягу його повноважень на підприємстві в статті було розроблено модель, що характеризує галузь знань, основні компетентності, а також інструменти досягнення відповідного професійного рівня (таблиця).

Таблиця

Модель професійних компетентностей ризик-менеджера

	Галузь знань	Компетентності	Інструменти досягнення
1	2	3	4
Молодший спеціаліст	Знання особливостей структури підприємства та профілю ризику. Бухгалтерський облік відповідно до українських та міжнародних стандартів. Методи виявлення та аналізу ризику. Методи фінансування ризиків. Страховання, основи формування страхових звітів. Управління витратами. Управління ризиками та методами контролю витрат. Управління ризиками в галузі інформаційних систем та звітності. Законодавча база України та міжнародні стандарти	Мобільність. Етичність. Здатність до навчання та розвитку. Здатність до адаптації. Уміння працювати в команді. Здатність реально оцінювати ситуацію. Уміння працювати з комп'ютером та програмними продуктами. Добре розвинена вербальна комунікація. Грамотне володіння державною мовою (іноземними мовами). Навички ділового листування	Навчання за напрямками "ризик-менеджмент", "страхування", "статистика", "облік та аудит", "фінанси", "право". Бізнес-школи. Відстеження наукових та практичних розробок у сфері ризик-менеджменту. Відстеження профільних курсів, тематичних тренінгів та семінарів. Отримання знань у галузі інформаційних систем
Ризик-менеджер середнього рівня	Особливості розвитку підприємства та галузі. Основи ведення бізнесу (бухгалтерія, фінанси, право, людські ресурси, інформаційні технології). Аудит. Управління проектами та процесами на підприємстві. Знання процедури злиття та поглинання компаній. Страхові процеси. Функціонування інформаційних систем управління ризиками. Законодавча база України та міжнародні стандарти	Уміння вирішувати проблеми. Навички проведення досліджень. Аналітичні здібності. Аналіз деталей. Навички тренера, вміння навчати. Управління змінами. Вільне володіння іноземними мовами, навички спілкування. Навички формування презентацій. Навички проведення переговорів. Навички вербальної комунікації та ділового листування	Економічна освіта за напрямками "бізнес-адміністрування" та "менеджмент". Конференції та виставки різних рівнів. Тренінги з вивчення інструментів відстеження ризиків. Семінари професійного розвитку. Онлайн навчання. Членство в асоціаціях ризик-менеджерів

Старший ризик-менеджер	<p>Специфіка функціонування підприємства та галузі. Стратегічне планування. Управління персоналом (прийом на роботу і розвиток). Управління інформаційними системами ризик-менеджменту. Умови укладання контрактів, права та обов'язки сторін. Функціонування податкової та бюджетної систем. Законодавча база України та міжнародні стандарти</p>	<p>Творче мислення. Уміння мотивувати. Логічність дій. Наставництво. Лідерство. Здатність до командної роботи. Мислення, орієнтоване на майбутнє. Здатність до управління змінами. Навички проведення процесу злиття та поглинання, делегування повноважень. Навички формування контрактів. Уміння моделювати ризики. Розвинені ораторські здібності та знання правил проведення презентацій. Навички проведення переговорів та ведення ділового листування</p>	<p>Членство в промислових групах управління ризиками та галузевих асоціаціях. Відвідування профільних тренінгів (ризик-менеджмент, лідерство, ділове спілкування, ораторське мистецтво). Навчання в Центрах підвищення кваліфікації. Відстеження конференцій та галузевих виставок</p>
------------------------	--	---	--

Закінчення таблиці

1	2	3	4
Виконавчий керівник з управління ризиками	<p>Управління бізнесом. Функціонування промисловості. Експертиза бізнес-процесів. Стратегічне управління ризиками. Управління фінансами. Управління альтернативними можливостями делегування ризику. Системний аналіз. Міжнародні відносини. Етика керування та культура лідерства. Кадрова політика</p>	<p>Вміння переконувати. Проактивний тренер. Високий рівень ділових комунікацій. Ініціація впровадження змін. Фокусування на центрах формування прибутку. Системний підхід до прийняття управлінських рішень. Впровадження передової практики. Динамічний підхід. Професійні навички проведення презентацій та ділових переговорів</p>	<p>Публікація власних досліджень у галузевих та наукових виданнях. Проведення тематичних бізнес-семінарів. Участь у конференціях та виставках. Наявність власних комунікацій</p>

Виходячи з наведеної моделі, можна побачити широке коло компетентностей, яким повинен відповідати кваліфікований спеціаліст. Це, у свою чергу, підкреслює значущість результатів діяльності ризик-менеджера в процесі прийняття управлінських рішень на підприємстві.

Присутність даного фахівця повинна забезпечити безперервний та повноцінний моніторинг господарської діяльності, аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища відповідно до напрямку функціонування підприємства та розвитку економіки в цілому, а також обґрунтувати вибір стратегії управління та подальшого розвитку підприємства для його безпечного функціонування.

Сформульовані професійні компетентності не є остаточними та повністю обов'язковими для ризик-менеджера. Наведена модель вказує основний напрям вибору спеціаліста з управління ризиками, а також дає можливість зрозуміти причину необхідності залучення даного фахівця для роботи на підприємстві.

Наук. керівн. Котельникова Ю. М.

Література: 1. Головач Т. В. Ризик-менеджмент: зміст і організація на підприємстві / Т. В. Головач, А. Б. Грушевицька, В. В. Швид // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 3. – Т. 1. – С. 157–163. 2. Прияльчук О. Формування української системи менеджменту. Міжнародні відносини / О. Прияльчук. – 2006. – № 33–34. – С. 87–89. 3. Старостіна А. О. Ризик-менеджмент: теорія та практика: навч. посібн. / А. О. Старостіна, В. А. Кравченко. – К. : ІВЦ Видавництво "Політехніка", 2004. – 200 с. 4. RIMS Risk Management Professional Growth Model identifies the skills necessary at every level of risk management — from entry to executive [Electronic resource] / RIMS. Risk and Insurance Management Society. – Access mode : <http://www.RIMS.org/Quality>. 5. A Risk Management Standard [Electronic resource] / IRM. The Institute of Risk Management. – Access mode : <http://www.theirm.org>. 6. Donna Rodgers. Financial Risk Management Jobs [Electronic resource] / Financial Risk Manager. – Access mode : <http://financialservices.about.com/od/EducationDesignations/a/Financial-Risk-Manager>.